

*Malwina MIECZKOWSKA, Bożena NADOLNA**

OCENA WYBRANYCH ELEMENTÓW PROGRAMU KSZTAŁCENIA Z ZAKRESU RACHUNKOWOŚCI NA DWÓCH UCZELNIACH PUBLICZNYCH W POLSCE

ASSESSMENT OF SELECTED ELEMENTS OF EDUCATION PROGRAM WITHIN THE SCOPE OF ACCOUNTING ON TWO PUBLIC UNIVERSITIES IN POLAND

Business Accounting Office Sp. z o.o.

ul. Cyfrowa 6, 71-441 Szczecin, e-mail: malwina.mieczkowska@busacco.com

*Katedra Ekonomii i Rachunkowości, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie
ul. Żołnierska 47, 71-210 Szczecin, e-mail: bnadolna@zut.edu.pl

Summary. Professions related to accounting can be included in the professions of the future. Demand for employees with developed competences in this field is still at a high level. These professions require professional knowledge and specific skills that an adept of the accounting can also acquire at the university. Currently, many universities, especially economics, in their educational offer have educational programs containing numerous subjects in the field of accounting. The basic aim of the article is to compare selected elements of education programs in the field of accounting between the educational offer of two public universities in Poland. The first part of the article compares the learning outcomes achieved on the major and specialty subjects in the field of accounting carried out at the University of Economics in Poznań and the State Higher School in Głogów. The analysis covered the forms of knowledge transfer, the number of hours per subject and the obtained learning outcomes in the form of knowledge and skills. A separate section has been devoted to the comparison of social competences possible to be obtained by students, which are declared in the syllabus of the analyzed universities. In the theoretical part of the article, descriptive methods were used, while in the research part a case study was used.

Słowa kluczowe: programy studiów, efekty kształcenia, rachunkowość, uczelnie.

Key word: educations programs, educational outcomes, accounting, university.

WSTĘP

Zawody związane z rachunkowością można zaliczyć do zawodów przyszłości. Zapotrzebowanie na pracowników o rozwiniętych kompetencjach w tej dziedzinie utrzymuje się ciągle na wysokim poziomie. W zawodach tych wymagana jest profesjonalna wiedza oraz konkretne umiejętności, które adept sztuki księgowej może nabyć również na uczelni. Obecnie wiele uczelni, szczególnie ekonomicznych, w swojej ofercie edukacyjnej ma programy kształcenia zawierające liczne przedmioty z zakresu rachunkowości. Ze względu jednak na coraz większe i zróżnicowane wymagania dotyczące kwalifikacji osób, które mają zajmować się zawodowo rachunkowością, uczelnie muszą zastanowić się nad udoskonaleniem tych programów w celu sprostania wymaganiom przyszłych pracodawców. Wymaga to pewnej diagnozy programów kształcenia w zakresie rachunkowości na uczelniach.

Do analizy w sposób celowy wybrano dwie uczelnie publiczne, w których liczba godzin oraz treści poszczególnych przedmiotów z rachunkowości na studiach pierwszego stopnia są bardzo zróżnicowane. Sprzyja to pytaniu: Czy osoby kończące takie studia na dwóch różnych uczelniach mogą uzyskać zbliżone kwalifikacje zawodowe?

Podstawowym celem artykułu jest porównanie i ocena wybranych elementów programów kształcenia w zakresie rachunkowości wybranych dwóch uczelni publicznych w Polsce.

W pierwszej części artykułu porównano efekty kształcenia osiągane w ramach przedmiotów kierunkowych i specjalnościowych z zakresu rachunkowości, realizowanych na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu oraz w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Głogowie. Analizie zostały poddane formy przekazywania wiedzy, liczba godzin przypadająca na przedmiot oraz efekty kształcenia uzyskane w postaci wiedzy i umiejętności. Ostatni rozdział artykułu został poświęcony porównaniu kompetencji społecznych możliwych do uzyskania przez studentów podczas realizacji zajęć z wybranych do analizy przedmiotów.

W części teoretycznej artykułu wykorzystano metody opisowe, natomiast w części badawczej posłużono się studium przypadku. Wykorzystano również metody analizy porównawczej.

POJĘCIE PROGRAMU KSZTAŁCENIA NA UCZELNI

Program kształcenia dla określonego kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia obejmuje opis zakładanych efektów kształcenia oraz program studiów (art. 2, art. 4 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2017 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów. DZU z 2017 r., poz. 1596). Program ten powinien uwzględniać uniwersalne charakterystyki studiów pierwszego stopnia oraz drugiego stopnia, w tym wybrane efekty kształcenia właściwe dla obszaru (lub obszarów) kształcenia, do którego został przyporządkowany kierunek studiów. Uczelnia określa również formę studiów, w jakiej będzie prowadzić kształcenie na danym kierunku oraz liczbę semestrów i liczbę punktów ECTS konieczną do uzyskania kwalifikacji odpowiadających poziomowi kształcenia. Opracowuje moduły zajęć oraz przypisuje do nich (Kuzior i Rowińska 2016):

- efekty kształcenia,
- treści programowe,
- formy i metody kształcenia,
- możliwe do uzyskania punkty ECTS.

Następnie uczelnia przygotowuje sposoby weryfikacji i oceny osiągania przez studenta zakładanych efektów kształcenia. Tworzy plan studiów, przypisując moduły kształcenia do poszczególnych semestrów. Ponadto wskazuje łączną liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach zajęć wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów. Określa również wymiar, zasady i formę odbywania praktyk zawodowych dla kierunku studiów o profilu praktycznym, w przypadku kierunku studiów o profilu ogólnoakademickim – jeżeli program kształcenia na tych studiach przewiduje praktyki, a także liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach tych praktyk. Program studiów zawiera opis procesu kształcenia prowadzącego do uzyskania zakładanych efektów kształcenia dla kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia.

OPIS PRÓBY BADAWCZEJ

Na potrzeby artykułu dokonano porównania i oceny wybranych elementów programu kształcenia w odniesieniu do trzech przedmiotów z zakresu rachunkowości na studiach stacjonarnych pierwszego stopnia na kierunku finanse i rachunkowość biznesu na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu oraz na kierunku finanse i rachunkowość w Instytucie Ekonomicznym Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Głogowie. Dobór uczelni oraz realizowanych przedmiotów był celowy. Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu znalazł się na trzecim miejscu rankingu „Perspektywy 2017”¹ w kategorii najlepsze uczelnie ekonomiczne (25. miejsce). Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie nie była notowana w tym rankingu, niemniej prowadzi zbliżony tematycznie kierunek studiów pierwszego stopnia. Oceniane przedmioty są typowymi przedmiotami, które są realizowane na uczelniach o profilu ekonomicznym w Polsce. Porównano, w odniesieniu do tych przedmiotów, takie elementy programu nauczania, jak: efekty kształcenia możliwe do uzyskania przez studenta w ramach danego przedmiotu, liczbę godzin i punktów ECTS oraz ich treści programowe.

ZAKRES WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI OFEROWANYCH W RAMACH WYBRANYCH PRZEDMIOTÓW Z ZAKRESU RACHUNKOWOŚCI NA ANALIZOWANYCH UCZELNIACH

Punktem wyjścia do oceny programów kształcenia, w odniesieniu do przedmiotów z zakresu rachunkowości, na analizowanych uczelniach było porównanie efektów kształcenia z zakresu wiedzy i umiejętności uzyskiwanych przez absolwentów pierwszego stopnia studiów stacjonarnych.

Do analizy wybrano przedmioty zarówno z modułu kierunkowego, jak i specjalnościowego, które występowały na obu uczelniach pod taką samą lub zbliżoną nazwą, sugerującą zbieżny zakres realizowanych treści programowych. Należą do nich:

- podstawy rachunkowości,
- sprawozdawczość (i analiza) finansowa,
- rachunkowość zarządcza i rachunek kosztów.

Porównanie efektów kształcenia dla przedmiotu kierunkowego podstawy rachunkowości przedstawiono w tab. 1.

Przedmiot podstawy rachunkowości, zarówno na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu, jak i w Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Głogowie, należy do grupy przedmiotów kierunkowych. W przypadku uczelni poznańskiej liczba godzin dydaktycznych obejmuje 30 godzin wykładów i 30 godzin ćwiczeń, natomiast na uczelni głogowskiej wynosi ona odpowiednio 15 i 30 godzin. Nakład pracy własnej studenta, poza uczestnictwem w zajęciach prowadzonych przez nauczyciela akademickiego na uczelni poznańskiej, wynosi 90 godzin, a na drugiej uczelni – 80 godzin. Zakres wiedzy i umiejętności studenta

¹Tworząc ranking „Perspektywy 2017”, brano pod uwagę czynniki takie, jak: absolwenci na rynku pracy, prestiż, siła naukowa, warunki kształcenia, innowacyjność, umiędzynarodowienie studiów. Dokładne informacje na temat zastosowanej metodologii znajdują się na stronie: www.perspektywy.pl/RSW2017/.

uczelni w Głogowie mimo mniejszej liczby godzin jest większy, gdyż posiada on wiedzę i umiejętności z zakresu sprawozdawczości finansowej jednostki, zna konstrukcję sprawozdania finansowego oraz posiada umiejętność jego rozumienia.

Tabela 1. Porównanie efektów kształcenia w zakresie wiedzy i umiejętności dla przedmiotu kierunkowego podstawy rachunkowości

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu Wydział Zarządzania finanse i rachunkowość biznesu		Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie Instytut Ekonomiczny finanse i rachunkowość	
podstawy rachunkowości			
wiedza – efekty kształcenia	liczba godzin W/ĆW.	wiedza – efekty kształcenia	liczba godzin W/ĆW.
Student zna zasady rachunkowości niezbędne do ustalania wartości majątku, źródeł finansowania i wyniku finansowego osiąganego przez jednostkę gospodarczą Student posiada wiedzę z zakresu ewidencji operacji gospodarczych	30/30	Student posiada wiedzę z zakresu identyfikowania majątku podmiotu oraz kapitałów własnych i obcych Student posiada wiedzę z zakresu prawidłowej dokumentacji księgowej Student posiada wiedzę z zakresu konstrukcji sprawozdania finansowego	15/30
umiejętności – efekty kształcenia		umiejętności – efekty kształcenia	
Student interpretuje zasady ujmowania operacji gospodarczych w księgach rachunkowych i przy ustalaniu wyniku finansowego Student stosuje zasady wyceny bilansowej		Student posiada umiejętność identyfikacji operacji gospodarczych Student posiada umiejętność sporządzania dokumentacji księgowej Student posiada umiejętność rozumienia sprawozdania finansowego	
Razem nakład pracy*/ ECTS	150/6	Razem nakład pracy*/ ECTS	125/5

W/ĆW. – liczba godzin wykładów/ćwiczeń – 45 min.

*Łączny nakład pracy studenta wyrażony w godzinach lekcyjnych, rozumiany jako udział w zajęciach, przygotowanie do zajęć, egzaminów i zaliczeń oraz praca własna z literaturą.

Źródło: opracowano na podstawie sylabusów przedmiotów dostępnych na stronach internetowych wybranych uczelni (<http://ie.pwz.glogow.pl/sylabusy/>; <http://www.e-sylabus.ue.poznan.pl/>).

Student uczelni poznańskiej natomiast zna zasady rachunkowości oraz zasady wyceny niezbędne do ustalenia stanu aktywów i pasywów oraz wyniku finansowego. Ponadto student uczelni głogowskiej, podobnie jak poznańskiej, zna zasady ustalania wyniku finansowego, identyfikacji i ewidencji operacji gospodarczych, a także dokumentacji księgowej. Powyższe efekty kształcenia powinny być uzyskane poprzez realizację treści programowych przedstawionych w tab. 2.

Treści programowe przedmiotu podstawy rachunkowości są w pewnym zakresie zróżnicowane. Wynika to z odmiennych efektów kształcenia, które student ma uzyskać podczas realizacji tego przedmiotu. Na uczelni głogowskiej treści te są rozszerzone o zagadnienia związane ze sprawozdawczością finansową i podstawami rachunku kosztów. Problemem na uczelni głogowskiej może być brak możliwości zrealizowania tak bardzo rozbudowanych treści przedmiotu, przy mniejszej liczbie godzin wykładowych. Należy zwrócić również uwagę na to, że zarówno podstawy rachunku kosztów, jak i podstawy sprawozdawczości finansowej są zazwyczaj realizowane w ramach odrębnych przedmiotów. Ponadto na tej uczelni, w efektach kształcenia dla przedmiotu podstawy rachunkowości brakuje wiedzy i umiejętności związanych z treściami podstaw rachunku kosztów. Mniejsza

liczba godzin dydaktycznych oraz większy zakres treści programowych wymaga od studentów uczelni głogowskiej większego nakładu pracy własnej, również poza przewidzianym w opisie przedmiotu. Należy jednak podkreślić, że zarówno studenci uczelni poznańskiej, jak i głogowskiej zdobywają podstawową wiedzę i umiejętności z zakresu rachunkowości, które są kluczowe w pracy księgowego. Stanowią one podstawę dalszego kształcenia w tej dziedzinie.

Tabela 2. Treści programowe realizowane w ramach przedmiotu podstawy rachunkowości

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu Wydział Zarządzania finanse i rachunkowość biznesu	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie Instytut Ekonomiczny finanse i rachunkowość
podstawy rachunkowości	
treści programowe	treści programowe
Pojęcie i normy prawne rachunkowości finansowej Aktywa, pasywa, przychody, koszty Zasady rachunkowości Księgi rachunkowe i konto księgowość Pojęcie, zasady ewidencji i wyceny: rzeczowych aktywów trwałych, wartości niematerialnych i prawnych, inwestycji, rozrachunków, materiałów i towarów, produkcji, kapitału własnego Zasady ustalania wyniku finansowego	Rachunkowość jako system ewidencji gospodarczej Majątek i źródła jego finansowania Operacje gospodarcze Zasady ewidencji operacji gospodarczych Podstawy rachunku kosztów Podstawy sprawozdawczości finansowej

Źródło: opracowano na podstawie sylabusów przedmiotów dostępnych na stronach internetowych analizowanych uczelni (<http://ie.pwz.glogow.pl/sylabusy/>; <http://www.e-sylabus.ue.poznan.pl/>).

Kolejnymi przedmiotami, które poddano analizie porównawczej na obu uczelniach są przedmioty kierunkowe z zakresu sprawozdawczości finansowej. Efekty kształcenia dla przedmiotów kierunkowych sprawozdawczość finansowa oraz sprawozdawczość i analiza finansowa zostały przedstawione w tab. 3.

Przedmioty sprawozdawczość finansowa oraz sprawozdawczość i analiza finansowa na obu wybranych uczelniach są przedmiotami kierunkowymi, a ich wymiar godzinowy wynosi 45 godzin dydaktycznych (15 godzin wykładów i 30 godzin ćwiczeń). Różnią się za to łącznym nakładem pracy studenta – na uczelni z Poznania jest on większy i wynosi 152 godziny, natomiast na uczelni z Głogowa – 125 godzin. Wiąże się z tym mniejsza liczba punktów ECTS w przypadku szkoły głogowskiej. W przypadku absolwentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznania brakuje w efektach kształcenia podstawowych treści niezbędnych do wstępnej analizy sprawozdań finansowych, mimo że elementy analizy pojawiają się w obszarze umiejętności. Trudno stwierdzić, czy student jest w stanie nabyć takie umiejętności po analizie treści programowych tego przedmiotu. Należy zwrócić uwagę na to, że na poznańskiej uczelni analiza finansowa występuje jako odrębny przedmiot. Absolwent Wyższej Szkoły Zawodowej w Głogowie, poza wiedzą i umiejętnościami związanymi ze sporządzaniem sprawozdań finansowych, zna metody analizy i potrafi ją przeprowadzić, co jest zgodne z nazwą przedmiotu. To, czy możliwe jest przekazanie wiedzy i umiejętności z zakresu sprawozdawczości oraz analizy finansowej w wyczerpujący sposób w podanym wymiarze godzin, wymaga oceny studentów po określonym cyklu kształcenia.

Tabela 3. Porównanie efektów kształcenia w zakresie wiedzy i umiejętności dla przedmiotów kierunkowych sprawozdawczość finansowa oraz sprawozdawczość i analiza finansowa

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu Wydział Zarządzania finanse i rachunkowość biznesu		Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie Instytut Ekonomiczny finanse i rachunkowość	
sprawozdawczość finansowa		sprawozdawczość i analiza finansowa	
wiedza – efekty kształcenia	liczba godzin W/ĆW.	wiedza – efekty kształcenia	liczba godzin W/ĆW.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Student wskazuje elementy sprawozdania finansowego i ich zawartość informacyjną 2. Student dobiera metody wyceny bilansowej do poszczególnych elementów bilansu 3. Student zna zasady sporządzania sprawozdania finansowego 	15/30	<ol style="list-style-type: none"> 1. Student zna zakres, metody i procedury sporządzania sprawozdania finansowego 2. Student ma wiedzę o normach i standardach sprawozdawczości finansowej 3. Student zna zakres, metody i procedury realizacji analizy finansowej 	15/30
umiejętności – efekty kształcenia		umiejętności – efekty kształcenia	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Student przeprowadza wycenę składników sprawozdawczych bilansowych na dzień wyceny bilansowej. 2. Student dobiera dane potrzebne do sporządzenia sprawozdania finansowego 3. Student wstępnie analizuje dane zawarte w sprawozdaniu finansowym 		<ol style="list-style-type: none"> 1. Student potrafi wykorzystać wiedzę teoretyczną do sporządzania poprawnych merytorycznie i formalnie sprawozdań finansowych 2. Student potrafi analizować przebieg i wyniki procesów gospodarczych na podstawie sprawozdania finansowego 3. Student potrafi dostosować sprawozdanie finansowe do obowiązujących norm i standardów 	
Razem nakład pracy*/ ECTS	152/6	Razem nakład pracy*/ ECTS	125/5

Objaśnienia oznaczeń zob. tab. 1.

Źródło: opracowano na podstawie sylabusów przedmiotów dostępnych na stronach internetowych wybranych uczelni (<http://ie.pwz.s.glogow.pl/sylabusy/>; <http://www.e-sylabus.ue.poznan.pl/>).

W tabeli 4 przedstawiono treści programowe realizowane w ramach przedmiotów sprawozdawczość finansowa oraz sprawozdawczość i analiza finansowa.

W odniesieniu do treści programowych z przedmiotów przedstawionych w tab. 4 wynika, że studenci uczelni z Poznania realizują tematy z zakresu badania sprawozdania finansowego oraz międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej. Tego rodzaju zagadnienia nie występują w programie przedmiotu na uczelni głogowskiej.

W programie tej uczelni z kolei pojawiają się 3 tematy związane z analizą finansową, których treści nie ma uczelnia poznańska. Należy jednak wspomnieć, że Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu w programie studiów ma odrębny przedmiot z zagadnieniami analizy finansowej. Nie sposób porównywać efektów kształcenia osiągniętych w ramach całego oddzielnego przedmiotu na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu (30 godzin wykładów i 30 godzin ćwiczeń) z efektami uzyskanymi po zrealizowaniu 3 tematów w Wyższej Szkole Zawodowej w Głogowie (5 godzin wykładów i 10 godzin ćwiczeń). W zakresie sprawozdawczości finansowej, poza podstawowymi pojęciami, wiedza i umiejętności studentów są rozwijane w innych kierunkach – na uczelni poznańskiej są realizowane zagadnienia dotyczące skonsolidowanych sprawozdań finansowych, a na uczelni głogowskiej rozszerzono tematy związane z analizą finansową.

Tabela 4. Treści programowe dla przedmiotów sprawozdawczość finansowa oraz sprawozdawczość i analiza finansowa

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu Wydział Zarządzania finanse i rachunkowość biznesu	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie Instytut Ekonomiczny finanse i rachunkowość
sprawozdawczość finansowa	sprawozdawczość i analiza finansowa
treści programowe	treści programowe
<ol style="list-style-type: none"> 1. Istota i cel sprawozdania finansowego. Zasady sporządzania sprawozdania finansowego 2. Cechy jakościowe danych sprawozdawczych. Użytkownicy danych sprawozdawczych i ich potrzeby informacyjne 3. Istota i struktura bilansu 4. Wycena bilansowa aktywów 5. Wycena bilansowa pasywów 6. Istota i struktura rachunku zysków i strat. Poziomy ustalania wyniku w rachunku zysków i strat 7. Istota i struktura rachunku przepływów pieniężnych. Rodzaje działalności w rachunku przepływów pieniężnych. Metody sporządzania rachunku przepływów pieniężnych 8. Pozostałe elementy sprawozdania finansowego: zestawienie zmian w kapitale własnym, dodatkowe informacje i objaśnienia 9. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe grupy kapitałowej: pojęcie, struktura, metody sporządzania 10. Badanie sprawozdania finansowego – podstawowe zasady i terminy badania 11. Międzynarodowe standardy sprawozdawczości finansowej – pojęcie i zakres sprawozdania finansowego 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podstawy prawne sprawozdawczości finansowej 2. Bilans – układ i zakres informacyjny 3. Rachunek zysków i strat – warianty konstrukcji i zakres informacyjny 4. Zestawienie zmian w kapitale własnym – układ i zakres informacyjny 5. Rachunek przepływów pieniężnych – warianty konstrukcji i zakres informacyjny 6. Informacja dodatkowa – zakres i układ prezentowanych informacji 7. Wprowadzenie do analizy finansowej – cel, istota i przedmiot 8. Wstępna analiza sprawozdań finansowych 9. Analiza wskaźnikowa sprawozdania finansowego

Źródło: opracowano na podstawie sylabusów przedmiotów dostępnych na stronach internetowych wybranych uczelni (<http://ie.pwsz.glogow.pl/sylabusy/>; <http://www.e-sylabus.ue.poznan.pl/>).

Efekty kształcenia dla przedmiotów specjalnościowych związanych z rachunkowością zarządczą i rachunkiem kosztów zostały przedstawione w tab. 5.

W przypadku przedmiotów specjalnościowych związanych z rachunkowością zarządczą i rachunkiem kosztów występują znaczne różnice – zarówno pod względem godzin, jak i w osiągniętych efektach kształcenia. Na uczelni z Poznania realizowany jest przedmiot podstawy rachunku kosztów i rachunkowości zarządczej w wymiarze 30 godzin wykładowych. Nie przewiduje się nakładu pracy własnej studenta, poza uczestnictwem w zajęciach. Na uczelni głogowskiej występują z kolei dwa odrębne przedmioty – rachunek kosztów i rachunkowość zarządcza. Są one realizowane w wymiarze po 15 godzin wykładów i 30 godzin ćwiczeń (łącznie dla obu przedmiotów i form zajęć to 90 godzin). Jednak opis efektów kształcenia w obszarach wiedzy i umiejętności w przypadku uczelni poznańskiej jest nie tylko bardziej szczegółowy niż dla obu przedmiotów na uczelni głogowskiej, ale obejmuje większy ich zakres. Czy możliwe jest przyswojenie przez studenta uczelni z Poznania wiedzy i – co jest istotne – umiejętności w ciągu 30 godzin wykładów w takim samym (bądź nawet większym) zakresie jak przez studenta uczelni z Głogowa w trakcie 30 godzin wykładów i dodatkowo 60 godzin ćwiczeń? Należałoby zbadać kompetencje studentów po zakończeniu zajęć z danych przedmiotów. W tabeli 6 został przedstawiony zakres realizowanych treści programowych dla trzech analizowanych przedmiotów.

Tabela 5. Porównanie efektów kształcenia w zakresie wiedzy i umiejętności dla przedmiotów specjalnościowych związanych z rachunkowością zarządczą i rachunkiem kosztów

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu Wydział Zarządzania finanse i rachunkowość biznesu		Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie Instytut Ekonomiczny finanse i rachunkowość			
podstawy rachunku kosztów i rachunkowości zarządczej		rachunek kosztów			
wiedza – efekty kształcenia	liczba godzin W/ĆW.	wiedza – efekty kształcenia	liczba godzin W/ĆW.		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Student przytacza różne pojęcia kosztów i kryteria ich klasyfikacji, a także odmiany rachunku kosztów i objaśnia ich znaczenie 2. Student charakteryzuje metody kalkulacji i przyporządkowuje je do danego typu produkcji 3. Student przedstawia zasady rachunku kosztów standardowych, rozróżnia szczególne odmiany rachunku kosztów wraz z możliwościami ich wykorzystania 4. Student opisuje zestaw sześciu funkcji biznesowych łańcucha wartości i jego rolę w rachunkowości zarządczej 5. Student wyjaśnia istotę, założenia, ograniczenia i warunki stosowania koncepcji koszt–wolumen–zysk 6. Student opisuje trzy główne czynniki wpływające na cenę i modele kalkulacji cen wraz z warunkami i ograniczeniami ich stosowania 7. Student wyjaśnia, czym są ceny transferowe, a także warunki i cele ich stosowania 	30/0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Student posiada wiedzę w zakresie kategorii kosztów 2. Student posiada wiedzę w zakresie ewidencji kosztów 3. Student posiada wiedzę w zakresie ustalania kosztów uzyskania przychodów 	15/30		
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Student posiada umiejętności ewidencji kosztów w układzie rodzajowym i funkcjonalnym 2. Student posiada umiejętności identyfikacji i rozliczania kosztów 3. Student posiada umiejętności ustalania kosztów uzyskania przychodów 			
		razem nakład pracy*/ ECTS		110/4	
		rachunkowość zarządcza			
		wiedza – efekty kształcenia	liczba godzin W/ĆW.		
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Student ma wiedzę o narzędziach i metodach wykorzystywanych w finansach i rachunkowości oraz możliwościach zastosowania nowoczesnych technologii informatycznych 2. Student zna metody optymalizacyjne i formalnomatematyczne oraz metody wnioskowania, analiz i wyboru rozwiązań 3. Student zna instytucje gospodarcze i polityczne oraz społeczno-ekonomiczne wyzwania rzeczywistości 			
umiejętności – efekty kształcenia		umiejętności – efekty kształcenia			
<ol style="list-style-type: none"> 1. Student dokonuje klasyfikacji, mierzy i ewidencjonuje koszty w różnych przekrojach 2. Student analizuje wpływ odmiany rachunku kosztów na wycenę produktów 3. Student posługuje się różnymi metodami rozliczania kosztów i obliczania kosztu jednostkowego w zależności od przyjętej metody kalkulacji 4. Student dobiera szczegółową odmianę rachunku kosztów, uwzględniając charakter działalności i potrzeby zarządcze 5. Student analizuje warianty decyzyjne w zakresie cen, kosztów i wolumenu sprzedaży, a także ich wpływ na zysk przedsiębiorstwa z wykorzystaniem narzędzi koncepcji CVP 		<ol style="list-style-type: none"> 1. Student potrafi wykorzystać wiedzę teoretyczną do opisu i analizowania procesów gospodarczych i finansowych, szczególnie w zakresie gromadzenia danych na potrzeby systemów finansów i rachunkowości oraz ewidencjonowania zdarzeń gospodarczych 2. Student potrafi prognozować procesy finansowe przy wykorzystaniu standardowych metod i narzędzi statystycznych, ekonometrycznych oraz z dziedziny finansów i rachunkowości 3. Student prawidłowo posługuje się aktami normatywnymi oraz obowiązującymi regulacjami i standardami z zakresu finansów i rachunkowości 	15/30		
razem nakład pracy*/ ECTS		100/4			

Tabela 5. Porównanie efektów kształcenia w zakresie wiedzy i umiejętności dla przedmiotów specjalnościowych związanych z rachunkowością zarządczą i rachunkiem kosztów (cd.)

6. Student ustala wielkość sprzedaży pozwalającą przedsiębiorstwu pokryć koszty lub wykreować określony zysk docelowy 7. Student używa narzędzi koncepcji CVP do planowania i budżetowania wielkości finansowych i niefinansowych 8. Student ustala docelową cenę wyrobu na podstawie metody koszt plus oraz metody <i>target-costing</i> 9. Student kalkuluje ceny transferowe na podstawie cen rynkowych, pełnego kosztu wytworzenia plus narzut, zmiennego kosztu wytworzenia plus narzut oraz tworzy ceny hybrydowe			
razem nakład pracy*/ ECTS	30/2	łącznie dla obu przedmiotów nakład pracy*/ECTS	210/8

Objaśnienia oznaczeń zob. tab. 1.

Źródło: opracowano na podstawie sylabusów przedmiotów dostępnych na stronach internetowych wybranych uczelni (<http://ie.pwsz.glogow.pl/sylabusy/>; <http://www.e-sylabus.ue.poznan.pl/>).

Zwraca uwagę to, że w efektach kształcenia w obszarach wiedzy i umiejętności dla przedmiotu rachunek kosztów uczelnia z Głogowa wymienia efekty związane z kosztami uzyskania przychodów, które ze względu na złożoność obowiązującego prawa podatkowego powinny być realizowane w ramach przedmiotu dotyczącego aspektów podatkowych. Z kolei podany przez uczelnię z Głogowa opis efektów kształcenia w obszarze umiejętności z przedmiotu rachunkowość zarządcza prawdopodobnie nie odnosi się do tego przedmiotu, co utrudnia porównanie ich z treściami przedmiotu realizowanymi na uczelni poznańskiej.

Z informacji zawartych w tab. 6 wynika, że zakres realizowanych treści programowych jest szeroki. W przypadku uczelni z Poznania niemal połowa tematów dla przedmiotu podstawy rachunku kosztów i rachunkowości zarządczej dotyczy różnych metod kalkulacji. Należy pamiętać, że uczelnia poznańska prowadzi ten przedmiot wyłącznie w formie wykładów, bez ćwiczeń. Nie gwarantuje to zdobycia umiejętności samodzielnego przeprowadzania stosownych obliczeń – student poznaje ogólny zarys teoretyczny dotyczący wymienionych metod. Uczelnia z Głogowa przedmiot rachunek kosztów realizuje również w formie ćwiczeń (rozwiązywanie przykładów i zadań). Można założyć, że skutkuje to możliwością wykorzystania przez studentów zdobytej wiedzy, którą uzyskali w trakcie wykładów. W ramach przedmiotu rachunkowość zarządcza studenci zapoznają się szczegółowo zarówno z genezą oraz podstawowymi pojęciami z rachunkowości zarządczej, jak i ze stosowanymi metodami kalkulacji kosztów. Należy wspomnieć, że przedmioty rachunek kosztów oraz rachunkowość zarządcza uczelnia z Poznania realizuje odrębnie na studiach II stopnia (rachunek kosztów jako przedmiot specjalnościowy, a rachunkowość zarządczą w ramach modułu kierunkowego). Z uwagi na różnicę poziomów studiów niemożliwe było porównanie efektów kształcenia i treści programowych z uczelnią z Głogowa.

Tabela 6. Treści programowe dla przedmiotów specjalnościowych związanych z rachunkowością zarządczą i rachunkiem kosztów

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu Wydział Zarządzania finanse i rachunkowość biznesu	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie Instytut Ekonomiczny finanse i rachunkowość
podstawy rachunku kosztów i rachunkowości zarządczej	rachunek kosztów
treści programowe	treści programowe
1. Pojęcie i klasyfikacja kosztów w różnych prze- krojach 2. Pojęcie i odmiany rachunku kosztów 3. Wycena produktów w rachunku kosztów pełnych 4. Metody kalkulacji podziałowej i doliczeniowej 5. Wycena produktów w rachunku kosztów zmien- nych 6. Rachunek kosztów standardowych 7. Koszty normatywne i analiza odchyleń 8. Łańcuch wartości, funkcje biznesowe i łańcuch dostaw 9. Koncepcja koszt–wolumen–zysk, progi rentowności i docelowy zysk 10. Kalkulacja cen na podstawie metody koszt plus 11. Kalkulacja cen na podstawie <i>target-costing</i> 12. Kalkulacja cen transferowych na podstawie cen rynkowych, pełnego kosztu wytworzenia plus narzut, zmiennego kosztu wytworzenia plus narzut	1. Istota i kryteria klasyfikacji kosztów 2. Układy ewidencyjne kosztów 3. Metody kalkulacji 4. Koszty uzyskania przychodów 5. Przykłady i zadania sytuacyjne
	rachunkowość zarządcza
	treści programowe
	1. Zarys historyczny rachunkowości zarządczej. Przed- miot i zadania rachunkowości zarządczej. Zadania i cele rachunkowości zarządczej i finansowo- -księgowej. Odbiorcy rachunkowości finansowej i za- rządczej. Rachunek decyzyjny a rachunek spraw- ozdawczy. Merytoryczne znaczenie pojęć: wartość, koszt, wydatek 2. Kryteria klasyfikacji kosztów. Kryteria klasyfikacji kosztów dla celów sprawozdawczych. Kryteria klasyfikacji kosztów dla celów decyzyjnych. Kryteria klasyfikacji kosztów dla celów kontrolnych. Zach- owanie się kosztów w zależności od wielkości pro- dukcji. Koszty stałe i zmienne 3. Rachunek kosztów pełnych. Rachunek kosztów zmiennych. Marża pokryć finansowych 4. Krótkoterminowy rachunek kosztów. Wielostopniowy i wieloblokowy rachunek wyników. Analiza progno- zy rentowności. Zastosowania analizy progno- zy rentowności. Marża bezpieczeństwa. Analiza wra- żliwości prognozy rentowności. Wyznaczanie krytycznych punktów cen i kosztów 5. Informacje o kosztach i wynikach w podejmowaniu decyzji. Wybór asortymentu produkcji. Wybór między wytworzeniem a zakupem produktu. Wybór sposobu wykorzystania wolnych mocy produkcyjnych 6. Rachunek kosztów działań (ABC). Identyfikacja procesów i działań. Kalkulacja kosztów działań i produktów. Pomiar kosztów i wyników klientów

Źródło: opracowano na podstawie sylabusów przedmiotów dostępnych na stronach internetowych wybranych uczelni (<http://ie.pwsz.glogow.pl/sylabusy/>; <http://www.e-sylabus.ue.poznan.pl/>).

Jak pokazano na przykładach, w ramach podobnych przedmiotów, realizowanych na tych samych kierunkach i poziomach studiów przez wybrane uczelnie, student uzyskuje odmienne efekty kształcenia w obszarach wiedzy i umiejętności. Co więcej, różne są wymiary godzin i formy zajęć. Proces uzyskiwania efektów kształcenia zależnie od uczelni wymaga od studenta określonego nakładu pracy własnej. Nie zawsze kompensuje to mniejszą liczbę godzin zajęć z udziałem nauczyciela akademickiego.

OCENA ZAKRESU KOMPETENCJI SPOŁECZNYCH MOŻLIWYCH DO UZYSKANIA W RAMACH WYBRANYCH PRZEDMIOTÓW Z ZAKRESU RACHUNKOWOŚCI NA ANALIZOWANYCH UCZELNIACH

Kompetencje społeczne najczęściej opisuje się jako złożone umiejętności umożliwiające radzenie sobie w sposób efektywny w określonych sytuacjach społecznych. Są one niezbędne do nawiązywania i utrzymywania relacji interpersonalnych (Nadolna 2011; Smółka 2016). Kompetencje te są trzecią, obok wiedzy i umiejętności, grupą efektów kształcenia opisaną w polskiej ramie kwalifikacji, w związku z czym uczelnie wyższe mają obowiązek uwzględniać je w tworzonych programach kształcenia.

Jagodziński (2013) w swojej pracy podjął próbę stworzenia sylwetki absolwenta idealnego, opartej na kompetencjach społecznych. Według tego autora absolwenta powinny cechować:

- świadomość poziomu posiadanej wiedzy i umiejętności oraz potrzeba doksztalcania zawodowego i rozwoju osobistego;
- umiejętność samooceny kompetencji;
- chęć posiadania wiedzy z różnych dziedzin przejawiająca się wyznaczaniem kierunków własnego rozwoju i samodoskonalenia;
- rozwijanie kompetencji poznawczych i otwartość na otaczający świat;
- innowacyjność i elastyczność, zdolność przystosowywania się do dynamicznego rynku pracy dzięki solidnym podstawom w postaci posiadanej wiedzy ogólnej i specjalistycznej;
- umiejętność efektywnego wykorzystywania nowoczesnych technologii w procesie rozwoju własnych kompetencji, bycie częścią społeczeństwa informacyjnego;
- predyspozycje do wnioskowania na podstawie zjawisk społecznych: politycznych, ekonomicznych, prawnych, kulturowych.

W celu sprawdzenia, czy w ramach wybranych przedmiotów kierunkowych i specjalnościowych, realizowanych przez Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu oraz Państwową Wyższą Szkołę Zawodową w Głogowie, absolwenci uzyskują efekty kształcenia w obszarze kompetencji społecznych zgodne z sylwetką absolwenta idealnego w tym zakresie zestawiono osiągnięte efekty kształcenia na obu wspomnianych uczelniach w tab. 7.

Na podstawie danych przedstawionych w tab. 7 można stwierdzić, że najczęściej wymienianymi kompetencjami społecznymi są: umiejętność zdobywania wiedzy i doskonalenia posiadanych umiejętności, rozumienie konieczności stałego zwiększania kompetencji, myślenie w sposób kreatywny i przedsiębiorczy oraz umiejętność pracy w grupie. Zawierają się one w typowej sylwetce absolwenta studiów wyższych. W przypadku przedmiotu podstawy rachunku kosztów i rachunkowości zarządczej, prowadzonego na uczelni poznańskiej, sylabus wskazuje, że student potrafi rozwiązywać problemy dotyczące kalkulacji kosztów wytworzenia produktów na podstawie znanych mu modeli rachunku kosztów. Przedmiot jest prowadzony w czasie 30 godzin wykładowych, bez ćwiczeń. Brakuje informacji o sposobie prowadzenia wykładu, jednak można wątpić w to, czy przekazując wyłącznie wiedzę teoretyczną, student nabędzie umiejętność rozwiązywania problemów z tej dziedziny. Ponadto większość zapisów efektów kształcenia w odniesieniu do tego przedmiotu dotyczy nie kompetencji społecznych, a raczej umiejętności studenta. Podobne zastrzeżenie można mieć w odniesieniu do tych kompetencji w zakresie efektów kształcenia w przypadku przedmiotu sprawozdawczość finansowa realizowanego na tej uczelni.

Tabela 7. Efekty kształcenia w obszarze kompetencji społecznych zdobywane przez studentów analizowanych uczelni w ramach wybranych przedmiotów kierunkowych i specjalnościowych

Przedmiot	Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu Wydział Zarządzania finanse i rachunkowość biznesu	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie Instytut Ekonomiczny finanse i rachunkowość
	efekty kształcenia – kompetencje społeczne	
Podstawy rachunkowości	Student identyfikuje problemy związane z prowadzeniem rachunkowości i jest otwarty na konieczność ciągłego doskonalenia wiedzy i umiejętności	Student rozumie potrzebę podnoszenia poziomu wiedzy w zakresie wykonywania zawodu księgowego Student prawidłowo identyfikuje i rozstrzyga dylematy zawodu księgowego Student potrafi myśleć i działać kreatywnie
Sprawozdawczość finansowa / sprawozdawczość i analiza finansowa	Student identyfikuje problemy związane ze sporządzaniem sprawozdań finansowych i podejmuje dyskusję na ich temat Student wyraża sądy na temat zawartości sprawozdań finansowych	Student, działając w grupie, zarządza procesem sporządzania sprawozdania finansowego Student potrafi skoordynować prace na sprawozdaniem finansowym i zbadać poprawność jego sporządzenia Student, działając samodzielnie, potrafi uzupełnić wiedzę dotyczącą szczególnych przypadków w trakcie sporządzania sprawozdania finansowego
Podstawy rachunku kosztów i rachunkowości zarządczej* / rachunek kosztów oraz rachunkowość zarządcza	Student identyfikuje problemy w obszarze kosztów, zwłaszcza problemy z ich właściwą klasyfikacją i podporządkowaną jej ewidencją oraz akceptuje możliwe sposoby rozliczania kosztów Student rozwiązuje problemy w zakresie kalkulacji kosztów wytworzenia produktów na podstawie znanych mu modeli rachunku kosztów Student docenia ograniczenia stosowanych modeli i uwzględnia ryzyko związane ze stosowaniem określonych metod ich wykorzystania Student identyfikuje problemy biznesowe i podejmuje wyzwanie ich rozwiązania na podstawie pięciostopniowego modelu podejmowania decyzji biznesowych Student uwzględnia zasady etyczne w podejmowaniu decyzji biznesowych Student jest zorientowany na krytyczne analizowanie rzeczywistości gospodarczej w procesie podejmowania decyzji zarządczych	Student potrafi wykorzystywać wiedzę z zakresu kosztów do przygotowywania informacji decyzyjnych Student rozumie potrzebę ustawicznego kształcenia Student potrafi współpracować w grupie Student ma krytyczno-analityczne podejścia do wyzwań decyzyjnych Student dostrzega i prawidłowo rozstrzyga dylematy związane z wykonywaniem zawodu związanego z finansami i rachunkowością Student myśli i działa w sposób przedsiębiorczy

*Oznaczono przedmioty realizowane wyłącznie w formie wykładów, bez ćwiczeń.

Źródło: opracowano na podstawie sylabusów przedmiotów dostępnych na stronach internetowych wybranych uczelni (<http://ie.pwz.glogow.pl/sylabusy/>; <http://www.e-sylabus.ue.poznan.pl/>).

Opisane kompetencje społeczne będą nabierać coraz większego znaczenia, dlatego konieczne jest to, aby kształcenie na każdym etapie edukacji uwzględniało je w efektach kształcenia. Obecnie szeroko dyskutowane jest dopasowanie kształcenia przez wyższe uczelnie do oczekiwań rynku pracy. Nauka na poziomie studiów ma na celu, poza przekazaniem wiedzy przedmiotowej, także kształtowanie pewnego stylu życia, postaw i wartości.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzona ocena wybranych elementów programu kształcenia w zakresie rachunkowości wykazała, że istnieją rozbieżności między efektami kształcenia uzyskanymi w ramach standardowych przedmiotów realizowanych na studiach ekonomicznych na

poszczególnych uczelniach. Konsekwencją tego jest zróżnicowanie treści programowych, liczby i formy godzin oraz przyznawanych punktów ECTS dla przedmiotów realizowanych w ramach ocenianych specjalności na poszczególnych uczelniach. Rozbieżności te mogą wynikać z faktu, że uczelnia poznańska na opisywanej specjalności część treści będzie realizowała na studiach drugiego stopnia. Na uczelni w Głogowie studenci nie mają takiej możliwości, gdyż uczelnia ta realizuje tylko studia pierwszego stopnia. Niemniej ze względu na możliwość przemieszczania się studentów między poszczególnymi uczelniami określonego rodzaju przedmioty powinny dawać tą samą wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne. Szczególne różnice między efektami kształcenia na analizowanych specjalnościach między uczelnią poznańską a uczelnią głogowską występują w obszarze kompetencji społecznych. Zwłaszcza na uczelni poznańskiej nie zostały one jednoznacznie sformułowane. Należy podkreślić, że kompetencje te dotyczące zawodów związanych z rachunkowością są coraz bardziej pożądane na rynku pracy. Wskazuje się je bowiem jako kompetencje uniwersalne, mobilne, niezależne od zajmowanego stanowiska, stanowiące większość wymienianych przez ekspertów rynku pracy kompetencji kluczowych dla pracownika przyszłości.

PIŚMIENNICTWO

- Jagodziński A.** 2013. Oczekiwania pracodawców w zakresie kompetencji absolwentów wyższych uczelni. Zesz. Nauk. PWSZ Płock., Nauki Ekonomiczne 17, 123.
- Kuzior A., Rowińska M.** 2016. Koncepcje kształcenia na kierunku finanse i rachunkowość. Analiza rozwiązań przyjętych na polskich uczelniach. Folia Pomer. Univ. Technol. Stetin., Oeconomica 327(83)2, 129–136.
- Nadolna B.** 2011. Wartości etyczne i zawodowe w edukacji księgowego. Folia Pomer. Univ. Technol. Stetin., Oeconomica 281(63), 179–188.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2017 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów.** DZU z 2017 r., poz. 1596.
- Smółka P.** 2016. Jak skutecznie szkolić umiejętności interpersonalne? w: Komunikowanie się. Problemy i perspektywy. Red. B. Kaczmarek, A. Kucharski, M. Stencel. Lublin, Wydaw. UMCS, 247–259.
- Sylabus przedmiotowy PWSZ w Głogowie,** <http://ie.pwsz.glogow.pl/sylabusy/>, dostęp: 10.09.2017.
- Sylabus przedmiotowy UE w Poznaniu,** <http://www.e-sylabus.ue.poznan.pl/>, dostęp: 11.09.2017.

Streszczenie. Zawody związane z rachunkowością należą do zawodów przyszłości. Zapotrzebowanie na pracowników z rozwiniętymi kompetencjami w tej dziedzinie nadal utrzymuje się na wysokim poziomie. Zawody te wymagają profesjonalnej wiedzy i konkretnych umiejętności, które adept księgowości może uzyskać również na uniwersytecie. Obecnie uczelnie wyższe, zwłaszcza ekonomiczne, w swojej ofercie edukacyjnej mają programy edukacyjne zawierające wiele przedmiotów z zakresu rachunkowości. Podstawowym celem artykułu jest porównanie wybranych elementów programów edukacyjnych z zakresu rachunkowości z dwóch uczelni publicznych w Polsce. Pierwsza część artykułu porównuje efekty kształcenia osiągnięte na głównych i specjalistycznych przedmiotach z zakresu rachunkowości prowadzonej na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu i w Państwowej Wyższej Szkole w Głogowie. Analiza objęła formy przekazywania wiedzy, liczbę godzin przypadających na przedmiot i uzyskane efekty kształcenia studenta w zakresie jego wiedzy i umiejętności. Osobny rozdział poświęcono porównaniu możliwych do uzyskania przez studenta kompetencji społecznych, które są podane w sylabusach analizowanych uczelni. W części teoretycznej wykorzystano metody opisowe, natomiast w części badawczej wykorzystano *case study*.

